

Vejledning til master for kompetencemål i læreruddannelsens fag

1.0 Rationale

Styring af undervisning ved hjælp af i kompetencemål udtrykker et paradigmeskifte fra indholdsorientering til resultatorientering. Med kompetencemål betones de studerendes udbytte af undervisningen, det vil sige deres læringsudbytte, og interessen samler sig om det, de studerende ved afslutningen af et undervisningsforløb forventes at kunne. Det vil sige om og til hvilket kravniveau, de har nået kompetencemålet.

Indførelsen af kompetencemål i læreruddannelsen skal bidrage til udviklingen af større lokal autonomi, og til, at uddannelsens omverden, herunder ikke mindst en fremtidig arbejdsgiver, kan regne med, at lærerkandidaten besidder de angivne kompetencer.

Kompetencemål betoner det, som en lærerstuderende skal kunne ved afslutningen af et forløb og ved afslutningen af uddannelsen ved at kombinere viden med handlen i en pædagogisk praksis.

Kompetencemål relaterer sig tæt til skolens formål og fagenes mål.

Kompetencemål bidrager til at give underviseren et orienteringspunkt for planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen i et fags kerneområder, og de studerende et transparent orienteringspunkt for, hvilke læringsresultater der forventes af dem.

2.0 Kompetencebegrebet

Kompetence er et uklart og omdiskuteret begreb, der anvendes i mange betydninger. Her sammenfattes begrebet på følgende måde: Kompetencer er dispositioner til håndtering af særlige krav. Dispositioner ses i kompetencebegrebets tre dimensioner viden, færdigheder og refleksion. Disse tre dimensioner viser, hvad den studerende kan med hensyn til viden, færdigheder og parathed til selvstændigt at kunne reflektere over viden og færdigheder. Kompetencer forstås med andre ord som kapaciteten til på vellykket måde at kunne håndtere komplekse krav og opgaver og kunne handle i en konkret kontekst gennem mobilisering af de tilegnede ressourcer: viden, færdigheder og refleksion. Kompetencer relaterer altid viden til et handlingskrav i pædagogisk praksis.

3.0 Kompetencemål

I Kvalifikationsrammen for Livslang Læring skelnes der mellem viden, færdigheder og kompetencer. Denne skelnen er blevet kritiseret for, at det kan være vanskeligt at skelne klart mellem de tre måltyper. Især er det vanskeligt at skelne klart mellem færdigheder og kompetencer, og begrebet færdigheder anvendes derfor ofte i betydningen kompetencer. Her defineres et kompetencemål derfor som et mål, der informerer om det, en person *kan*. En kompetence udvikles i tre dimensioner, der står i et gensidigt vekselvirkningsforhold til hinanden:

- Viden
- Færdigheder
- Refleksion over viden og færdigheder

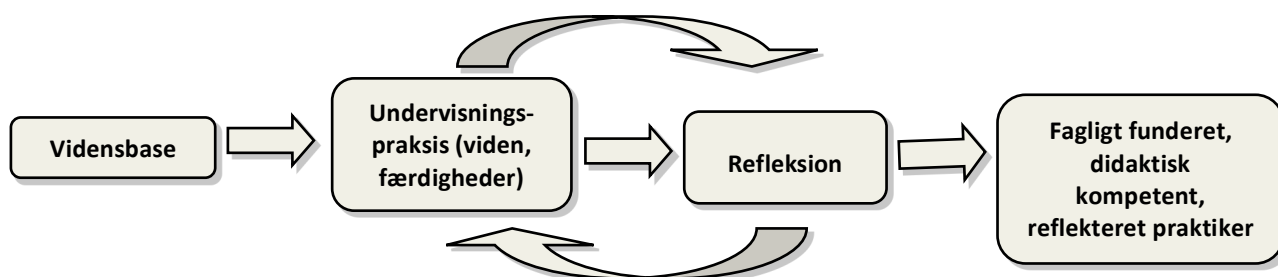
Disse tre dimensioner beskrives ud fra kvalifikationsniveau 6 (professionsbacheloruddannelse) i Kvalifikationsrammen for Livslang Læring. Uddannelsens vidensindhold kan ikke betragtes isoleret fra

de færdigheder og den overordnede kompetence, den studerende forventes at tilegne sig. Til den kommende lærers *vidensbase* hører den nyeste og bedste evidensbaserede viden om, hvad der virker i folkeskolen, såvel som udviklingsbaseret viden om professionens praksis samt anvendt teori og metode som professions- og praksisviden. Hertil kommer, at den lærerstuderende skal besidde *færdigheder* i at anvende fagområdet metoder og mestre de færdigheder, der knytter sig til beskæftigelse inden for professionen. Endelig skal den lærerstuderende kunne *reflektere* over og forstå praksis, anvendt teori og metode; kunne vurdere praksisnære og teoretiske problemstillinger samt kunne begrunde og vælge relevante løsningsmodeller.

Som overordnet kompetence, udviklet gennem disse tre dimensioner, skal den lærerstuderende kunne håndtere komplekse og udviklingsorienterede situationer i arbejds- eller studiesammenhænge, kunne indgå selvstændigt i fagligt og tværfagligt samarbejde og påtage sig ansvar inden for rammerne af professionel etik og kunne identificere egne læringsbehov og udvikle egen viden, færdigheder og kompetencer i relation til professionen.

Kompetence betragtes som et overbegreb, hvortil der knytter sig mål for viden og mål for færdigheder. Mål for viden og færdigheder angiver så præcist som muligt den viden og de færdigheder, som lærerkandidaten må tilegne sig for at besidde den pågældende kompetence. Når den ønskede kompetence er fastlagt, tages der stilling til, hvilken viden og hvilke færdigheder der kan bidrage til udviklingen af den pågældende kompetence.

Denne skelnen modsvarer forståelsen af læreren som en fagligt funderet, didaktisk kompetent, reflekteret praktiker, der i praksis er i stand til at planlægge, gennemføre og evaluere undervisning på grundlag af viden (videnskabelig viden, professionsviden og praksisviden), og som løbende reflekterer over sin egen praksis med henblik på stadig videreudvikling af den.

I Følgegruppens evaluering af 2006-læreruddannelsen udtrykkes dette sådan:

”Kompetencemålstyring af læreruddannelsen vil således indebære mål, der sigter mod, at den studerende opnår kundskaber og færdigheder såvel som kapacitet til at reflektere over disse kundskaber og færdigheder. Men det er ikke nok i sig selv. Den studerende skal også bringes i stand til at demonstrere sine kompetencer i handlinger eller præstationer.” (s. 62)

4.0 Organisering af mål

Kompetencemål koncentrerer sig om det enkelte fags kerneområder, ikke faget i dets fulde omfang. Kompetencemål formulerer overordnede mål for basiskompetencer af betydning for professionsvaretagelsen og professionsudøvelsen. Det indebærer, at de enkelte fag må brydes ned i velafgrænsede kompetenceområder, at vidensdimensionen og færdighedsdimensionen i

kompetenceområderne beskrives, og at der beskrives kravniveauer til målopnåelse efter følgende kompetencemodel:

- Fastlæggelse og beskrivelse af fagets kompetenceområder
- Fastlæggelse af kompetencemål for hvert kompetenceområde
- Fastlæggelse af vidensmål og færdighedsmål for hvert kompetencemål
- Beskrivelse af kravniveauer til vurdering og bedømmelse

4.1 Kompetenceområder

Der fastlægges maksimalt fire kompetenceområder for hvert fag i læreruddannelsen.

- *Lærerens grundfaglighed* (pædagogik og lærerfaglighed samt almen dannelse): 4 + 1 kompetenceområder: Elevens læring og udvikling, undervisningskendskab, specialpædagogik, undervisning af to-sprogede samt kristendomskundskab, livsoplysning og medborgherskab.
- *Undervisningsfag*: 4 kompetenceområder
- *Praktik*: 3 kompetenceområder: A, B og C
- *Bachelorprojekt* : 1 kompetenceområde
- *Timeløse fag*: Faget udgør et kompetenceområde, hvortil der fastlægges 1 kompetencemål og eventuelt få videns- og færdighedsmål

Der gives en kort redegørelse for hvert fags organisering i kompetenceområder, og hvert kompetenceområde gives en kort beskrivende karakteristik.

4.2 Mål for hvert kompetenceområde

Der skal formuleres vidensmål og færdighedsmål til uddybning af kompetencemålet.

Sammenkoblingen af vidensindhold (vidensmål) og handlingsområde (færdighedsmål) skal klart angives. Alle mål indledes på samme måde med følgende formuleringer:

- Kompetencemål: Den studerende kan ...
- Vidensmål: Den studerende har viden om ...
- Færdighedsmål: Den studerende kan ...

For videns- og færdighedsmål gælder, at de skal overholde følgende kriterier (ikke prioriteret rækkefølge):

- være overskuelige i antal (et mindre antal (4-8), der kan variere fra fag til fag)
- være klart og forståeligt formuleret
- udvise klar sammenhæng mellem vidensmål og færdighedsmål
- kunne testes i en eksamenssituation (dvs. være målbare)
- afspejle høj ambition for faglighed og færdighed (der redegøres for, hvori en "faglig skærpe" i forhold til nuværende CKF'er består)
- modsvare Kvalifikationsrammen for Livslang Lærings krav til professionsbacheloruddannelse
- udformes (for undervisningsfagene) sådan, at de meningsfuldt afspejler folkeskolens faglige krav for det givne fag, samtidig med at målene har et abstraktionsniveau, der gør, at de kan rumme udviklingen i fagligheden uden at skulle revideres løbende
- indeholde det almindelige aspekt
- omfatte inklusion
- omfatte it som pædagogisk/didaktisk værktøj
- omfatte undervisning af to-sprogede
- omfatte entreprenørskab
- omfatte tværfagligt samarbejde

Eksempel 1: Pædagogik og lærerfaglighed: Undervisningskendskab

Kompetencemål: Den studerende kan planlægge, gennemføre og evaluere undervisning i folkeskolen

Vidensmål: Den studerende har viden om	Færdighedsmål: Den studerende kan
- læreplanteori, læreplanudformning og skolens aktuelle læreplaner	- nedbryde læreplanmål til mål for den enkelte elevs læring
- klasseledelse	- lede klassens/læringsmiljøets og den enkelte elevs læringsarbejde
- undervisningsdifferentiering	- tilpasse undervisningen til den enkelte elevs læringsbehov og sikre progression i elevernes læring
- evaluering	- evaluere udbytte af undervisning på grundlag af anerkendte metoder - anvende resultaterne som handlingsgrundlag for tilrettelæggelse af videre undervisningsforløb

Eksempel 2: Dansk – 1.-6. klasse: Sprog og læsning

Kompetencemål: Den studerende kan planlægge, gennemføre og evaluere undervisning i sprog og læsning i 1.-6. klasse i folkeskolen

Vidensmål: Den studerende har viden om	Færdighedsmål: Den studerende kan
- børns sprogudvikling	- tilrettelægge læringsaktiviteter, der stimulerer den enkelte elevs mundtlige og skriftlige sprogudvikling
- læse- skriveudvikling - metoder til læse-/skriveundervisning	- tilrettelægge læse-skriveundervisning for elever i indskolingen og på mellemtrinnet
- læse- og skriveudvikling på et andet sprog end modersmålet	- tilrettelægge undervisning i sprog og læsning for elever med et andet modersmål end dansk
- it som pædagogisk redskab ...	- bruge it ...

4.3 Kravniveauer

Kompetencemål udtrykker forventninger til, at de studerende ikke kun tilegner sig en bestemt *viden*, men at de også tilegner sig særlige *færdigheder*, som de kan bringe i anvendelse, og at de også er i stand til at forholde sig *refleksivt* til deres tilegnede viden og færdigheder.

Denne tredimensionale forståelse af kompetencemål angiver tre kravniveauer, hvor den studerende først kan betegnes som kompetent, når alle tre kravniveauer mestres:

- Den studerende kan *gengive/gøre rede* for kendt viden og færdigheder/grundlæggende processer/rutiner.
- Den studerende kan *fremstille* sammenhænge og *analysere* bekendte sagsforhold/situationer/problemstillinger gennem anvendelse af tilegnet viden og færdigheder og på den baggrund *handle* i pædagogisk praksis.
- Den studerende kan *reflektere* over og *vurdere* nye sagsforhold/situationer/problemstillinger, som kræver selvstændige vurderinger og alternative måder at *handle* på i pædagogisk praksis.

De tre kravniveauer udgør et hierarki sådan, at et højere kravniveau forudsætter et lavere kravniveau. Mestring på kravniveau 3 forudsætter mestring på kravniveau 1 og 2. Mestring på kravniveau 2 forudsætter mestring på kravniveau 1. For at kunne reflektere over og vurdere nye sagsforhold (3) må den studerende kunne fremstille sammenhænge og analysere bekendte sagsforhold (2) og kunne gengive/gøre rede for kendt viden og færdigheder (1). Og for at kunne fremstille sammenhænge og analysere bekendte sagsforhold (2) må den studerende kunne gengive/gøre rede for kendt viden og færdigheder (1).

Ved vurdering kobles de tre kravniveauer til karakterskalaen på fire niveauer: udmærket, godt, tilstrækkeligt og utilstrækkeligt:

- Kravniveau 3 (udmærket) svarer til karaktererne 12 og 10.
Præstationer på kravniveau 3 gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler (12) og for den fortrinlige præstation, der demonstrerer omfattende opfyldelse af fagets mål, med nogle mindre væsentlige mangler (10).
- Kravniveau 2 (godt) svarer til karaktererne 7 og 4.
Præstationer på kravniveau 2 gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler (7) og for den jævne præstation, der demonstrerer en mindre grad af opfyldelse af fagets mål, med adskillige væsentlige mangler (4).
- Kravniveau 1 (tilstrækkeligt) svarer til karakteren 2.
Præstationer på kravniveau 1 demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål (2).
- Hvis ingen af de tre kravniveauer mestres (utilstrækkeligt), svarer det til karaktererne 00 eller -3.
Præstationer under kravniveau 1 demonstrerer den utilstrækkelige præstation, der ikke demonstrerer en acceptabel grad af opfyldelse af fagets mål (00) og den helt uacceptable præstation (-3).

4.4 Eksempel på eksamens- eller opgavetyper?

Eksamens- og prøveopgaver skal være udformet på en sådan måde, at de gør det muligt at bedømme og vurdere den studerendes grad af målopnåelse i forhold til de fastlagte kompetence-, videns- og færdighedsmål, samt den studerendes kapacitet til at reflektere over viden og færdigheder med henblik på videre udvikling af undervisning. Eksamens- og prøveopgaver skal med andre ord være egnede til, at den studerende kan demonstrere sine kompetencer. Her gives til illustration to eksempler på sådanne opgavetyper:

Eksempel 3: Pædagogik og lærerfaglighed

På baggrund af en case, som kan være en beskrivelse eller en videooptagelse af en undervisningssekvens, skal den studerende gøre rede for sekvensens vidensbasering, analysere den beskrevne/viste praksis på grundlag af relevant viden, og reflektere over, om og hvordan den beskrevne/viste praksis kunne være grebet anderledes og eventuelt bedre an.

Eksempel 4: Dansk

Den studerende præsenterer i en portfolio sin danskfaglige profil. Portfolien kan sammensættes af produkter fra gennemførte moduler (produceret undervejs i undervisningen og til modul-prøver) og af nye produkter. Kravet er, at produkterne dækker fagets kompetencemål. Produkterne ledsages af en refleksionstekst, hvori den studerende diskuterer fagets kompetenceområder og reflekterer over sin egen faglige profil.

- Aftaletekst: Reform af læreruddannelsen af 1. juni 2012: <http://fivu.dk/lovstof/politiske-aftaler/reform-af-laer Ruddannelsen>
- Kvalifikationsrammen for Livslang Læring, krav til professionsbacheloruddannelse: <http://www.iu.dk/dokumentation/kvalifikationsrammer/niveauer/niveau-6/niveau-6>
- Den nye karakterskala: <http://pub.uvm.dk/2006/nyskala>